

Беньковський С.Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри соціально-
гуманітарних та правових
дисциплін,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

Мацюк М.М.,

курсант 214 навчальної групи
факультету забезпечення
державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РЕФОРМУ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Одним із визначальних векторів державної політики України після Революції Гідності стала європейська інтеграція, яка охоплює не лише економічну чи зовнішньополітичну сферу, а й глибоку модернізацію інституцій державного управління. Однією з ключових складових цього процесу є оновлення сектору безпеки та правоохоронних органів, що мають функціонувати відповідно до демократичних цінностей, стандартів належного врядування, підзвітності та поваги до прав людини. У цьому контексті Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014) виступає як основоположний документ, що містить зобов'язання зі створення прозорої, ефективної та правозахисної системи органів безпеки та правопорядку, базованої на принципах демократичного цивільного контролю, недискримінації та неупередженості [1].

Угода про асоціацію заклала основу для модернізації національного законодавства та інституцій. Зокрема, розділ II Угоди присвячено питанням юстиції, свободи та безпеки, де деталізовано вимоги щодо реформування системи правосуддя, удосконалення процедур досудового слідства, забезпечення незалежності прокуратури, підвищення ефективності роботи поліції, а також запровадження стандартів прозорості в роботі Служби безпеки України (СБУ). Окрема увага приділяється заходам із протидії корупції, включно із створенням незалежних антикорупційних інституцій, механізмів громадського контролю та належної перевірки доброчесності кадрів [1]. Вплив європейських норм проявився, зокрема, у трансформації інституційної моделі правоохоронної системи, з акцентом на демілітаризацію, відкритість, підзвітність суспільству та зміну кадрової політики, що яскраво простежується у прикладі створення нової Національної поліції.

За оцінками фахівців, створення Національної поліції у 2015 році стало однією з найбільш значущих реформ правоохоронної сфери [2, с. 312-314]. У монографії Горбуліна В. П. підкреслюється, що це рішення було обумовлено потребою у підвищенні довіри суспільства до органів безпеки, унеможливленні зловживань, притаманних міліцейській системі радянського зразка [2, с. 315-317]. Добровінський А. В. зазначає, що європейські стандарти стали основою нової філософії правоохоронної діяльності, де поліція діє як сервісна структура, орієнтована на допомогу громадянам [3, с. 102-103]. До практичних змін належать: введення нових стандартів професійної підготовки, формування патрульної поліції за конкурсом, підвищення прозорості дисциплінарних проваджень та розвиток внутрішнього контролю [3, с. 102-103]. Хоркавий С. В. у своїй праці наголошує, що реформа була здійснена за активного сприяння ЄС, зокрема у межах місії EUAM, що надавала методичну, кадрову та консультативну підтримку [4, с. 55]. Автор вказує на важливість адаптації українського законодавства до Acquis ЄС та забезпечення сталої інституційної пам'яті для продовження реформ незалежно від політичної кон'юнктури.

Нестеренко К.О. та Троцай Ю.В. розглядають Національну поліцію як ключовий елемент публічної адміністрації в умовах європейської інтеграції. Вони вказують, що реформування цього інституту має ґрунтуватися не лише на організаційно-структурних змінах, а й на впровадженні сучасних управлінських практик, орієнтованих на результативність і підзвітність. Автори підкреслюють необхідність якісної професійної підготовки кадрів, застосування індикаторів ефективності діяльності поліції, налагодження комунікації з громадськістю, а також підвищення прозорості процедур прийняття рішень. Їхня позиція узгоджується із загальноєвропейським трендом переорієнтації поліції з каральної функції на превентивну та сервісну [5, с. 216].

У цьому контексті важливою ланкою сектору безпеки є також Національна гвардія України (НГУ), яка виконує не лише військові, а й правоохоронні функції. У дослідженні Аллерова Ю. В. та Кривенка О. В. обґрунтовано, що НГУ займає стратегічне місце у структурі сектору національної безпеки і оборони, поєднуючи цивільно-правоохоронну та воєнну компоненти у своїй діяльності [6, с. 4]. Автори зазначають, що Гвардія виконує важливі функції щодо охорони громадського порядку, боротьби з тероризмом, охорони особливо важливих об'єктів, а також безпосередньої участі в обороні держави.

У контексті євроінтеграції особливої актуальності набуває необхідність приведення діяльності НГУ у відповідність до стандартів НАТО та ЄС, зокрема щодо прозорості, підконтрольності демократичним інститутам, дотримання прав людини та уникнення дублювання повноважень із іншими силовими структурами. Як зазначають Аллеров Ю.В. і Кривенко О.В., діюче законодавство не в повній мірі визначає правовий статус, завдання та функціональні межі НГУ, що ускладнює її інтеграцію в загальнодержавну систему управління безпекою [6, с. 4-6]. Автори підкреслюють потребу в

розробленні чіткої нормативно-правової бази, яка б унормувала участь НГУ у забезпеченні національної безпеки, зокрема у миротворчих операціях, протидії гібридним загрозам, охороні об'єктів критичної інфраструктури та реагуванні на надзвичайні ситуації. Актуальність та особливий наголос робиться на формуванні ефективної системи бойової підготовки та управління персоналом відповідно до європейських вимог, а також на створенні чіткого механізму міжвідомчої координації з Національною поліцією, ДПСУ та ДСНС у межах стратегічного планування сектору безпеки і оборони, що відповідає європейській моделі багаторівневої безпеки.

Європейська інтеграція відкрила Україні можливості для переосмислення функціонального призначення правоохоронних органів — з інструменту примусу до інституції, що надає якісні, прозорі та підзвітні послуги громадянам. Водночас реформа залишається незавершеною: окремі елементи системи досі функціонують за старими принципами, а реальне втілення стандартів ЄС відбувається повільно. Ключовими завданнями є посилення парламентського та громадського контролю, утвердження незалежності антикорупційних органів, і впровадження сучасних стандартів підготовки персоналу, орієнтованих на європейські цінності та права людини. Суттєвою є не тільки формальна адаптація нормативної бази, але й трансформація професійної культури правоохоронців.

Таким чином, трансформація сектору безпеки і правоохоронних органів у контексті євроінтеграції — це не лише виконання міжнародних зобов'язань, але й внутрішня потреба України у зміцненні довіри до державних інституцій. Попри позитивні зрушення, залишаються значні виклики, зокрема політичний тиск, слабкість механізмів нагляду та фрагментарність реформ. Для досягнення сталого прогресу необхідні системні інституційні зміни, довгострокове бачення, політична воля та підтримка з боку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого боку, від 27 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011(дата звернення: 10.04.2025).

2. Світова гібридна війна: український фронт : колект. монографія / за ред. В. П. Горбуліна ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – Київ : НІСД, 2017. – 496 с.

3. Добровінський А. В. Європейські стандарти діяльності поліції та їх впровадження в Україні // Вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2022. – № 1. – 102-103 с.

4. Хоркавий С. В. Реформування органів Національної поліції України в умовах євроінтеграції // Держава та регіони. Серія: Право. – 2024. – № 2 (84). – 51-55 с.

5. Нестеренко К.О., Троцай Ю.В. Напрямки реформування Національної поліції як елемента публічної адміністрації України. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2021. – Вип. 63. – 214-218 с.

6. Аллеров Ю.В., Кривенко О.В. Роль і місце Національної гвардії України у структурі сектору національної безпеки і оборони України. *Науковий вісник Національної академії Національної гвардії України. – 2017. – № 1(5). – 3-9 с.*